

Vinkkejä viisaisiin kasvivalintoihin ja pihanhoitoon.

2022

Vapaaehtoinen
puutarhamartta

Viekas LIFE -vieraslajihanke

Viekas LIFE-hanke (2018-2023) on haitallisten vieraslajien kartoitukseen, torjuntaan ja tietoisuuden levittämiseen keskittyvä hanke.

Hankkeesta lisätietoa www.martat.fi/viekas

Vapaaehtoiset puutarhamartat toimivat hankkeessa tärkeinä tiedon välittäjinä, ja innostavat ja opastavat vieraslajien kartoitukseen ja torjuntaan.

Tässä esityksessä annamme vinkkejä viisaisiin kasvivalintoihin ja kotipihan hoitoon.

Toivottavasti innostut pihan ja kasvien hoidosta osaat vinkkiemme avulla valita kotipihalle kestäviä kasveja, jotka eivät kuitenkaan kehity haitallisiksi vieraslajeiksi.

Oma piha ja kasvit tutuksi!

- Tutustu pihaan ja kasvillisuuteen huolellisesti, ennen kuin teet muutoksia pihalla.
- Vanhoilla pihoilla kasvit ovat kasvaneet vuosikymmeniä, sopeutuneet olosuhteisiin ja ovat varmasti kestäviä. Nimeä pihan kasvit ja ota niistä selvää, näin osaat säilyttää ja vaalia arvokkaita kasvilajeja.
- Tutustu pihan olosuhteisiin. Selvitä kasvullisuusvyöhyke ja opettele tunnistamaan pihan erilaisia kasvupaikkoja (pienilmastoja). Selvitä myös pihan kasvualustan ominaisuuksia.
- Kun piha ja kasvillisuus tulee tutuksi, osaat valita pihalle kestäviä kasveja, istuttaa ne oikeille kasvupaikoille ja hoitaa kasveja oikein. Sinun on myös helpompi tehdä ympäristön kannalta kestäviä valintoja.

Tunnetko pihan kasvit?

- Nimeä kasvit.
- Opettele tunnistamaan **haitalliset vieraslajit** ja hävitä ne kotipihasta.
- Havainnoi, ovatko puutarhakasvit pysyneet omalla kasvupaikallaan vai levinneet ympäristöön.
- Poista kasvupaikan ulkopuolelle levinneet kasvit ja rajaa kasviryhmät tarvittaessa uudelleen.
- Tutki myös pihan reuna-alueet ja ympäristö, ja poista sinne levinneet puutarhakasvit.

Haitalliset vieraslajit

Haitallisia vieraslajeja ei saa tuoda EU:n ulkopuolelta eikä toisesta EU-maasta, pitää hallussa, kuljettaa, kasvattaa, myydä, välittää tai luovuttaa eteenpäin. Ne on hävitettävä myös kotipihasta.

- **EU:n vieraslajiluettelossa** ovat mm. kuvissa olevat keltamajavankaali, jättiputkiryhmä, jättipalsami ja mesisilkkiyrtti.
- **Suomen kansallisessa** vieras-lajiluettelossa on 9 kasvilajia (**seuraava dia**)

Katso lisätietoja ja torjuntaohjeet:

www.vieraslajit.fi/

Viekkat vieraat opas:

<https://issuu.com/martat-lehti/docs/viekasmartta>

KELTAMAJAVANKAALI

JÄTTIPALSAMI

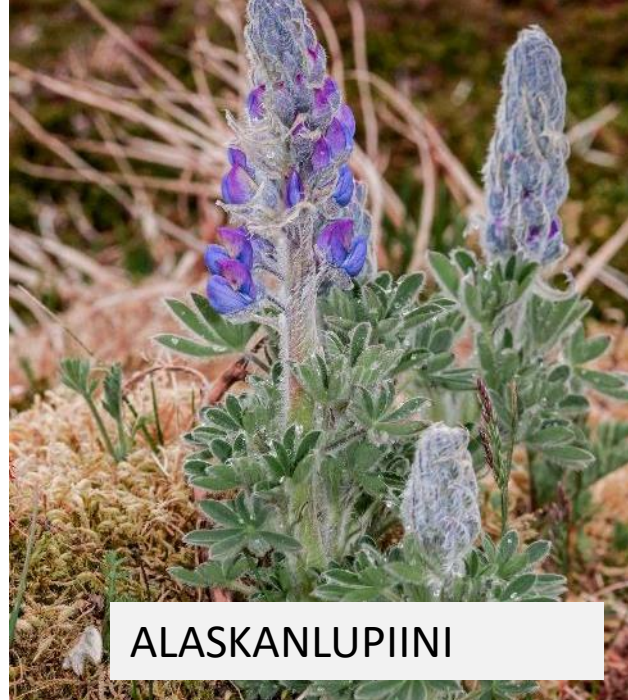
JÄTTIPUTKIRYHMÄ

MESISILKKIYRTTI

KOMEALUPIINI

ALASKANLUPIINI

KURTTURUUSU

LÄNNENPALSAMI

KANADANVESIRUTTO

HAMPPUVILLAKKO

JAPANINTATAR (KUVA), SAHALININTATAR JA TARHATATAR

Vältä ja seuraa myös näitä lajeja

- Kansallisen vieraslajistrategian (2012) mukaan tulevaisuuden haitallisiin vieraskasvilajeihin voidaan lukea mm.
 - idänpensaskanukka
 - isotuomipihlaja
 - lännenpensaskanukka
 - pilvikirsikka
 - rohtoraunioyrtti
 - viitapihlaja-angervo
 - etelänruttojuuri
 - karhunköynnös (elämänlanka)
- Tarkkaile näitä lajeja, äläkä istuta niitä pihaan.

Suunnittele ja harkitse

- Vältä pihan voimakasta muotoilua ja maamassojen siirtoa
 - Aiheuttaa muutoksia pihan ekosysteemissä.
 - Vieraslajit leviävät helposti maan ja mullan mukana. Siemenet voivat säilyä maassa itämiskykyisinä kauan ja maassa voi olla myös eläviä kasvin osia, joista ne leviävät.
 - Jos pihalla on kasvanut haitallisia vieraslajeja, ei maata saa siirtää muualle.
- Selvitä ostamasi täyttömaan ja mullan alkuperä, ja varmista myyjältä, että ottopaikalla ei kasva haitallisia lajeja.
- Varaa pihaan riittävästi tilaa myös puutarhajätteen käsittelyyn ja kompostointiin. Kun käsittelet jätteen omalla tontilla huolellisesti, estät vieraslajien leviämisen ympäristöön ja saat arvokasta kompostimultaa.

Ennen uusien kasvien hankintaa

- Olet tutustunut kotipihan olosuhteisiin ja kasvillisuuteen.
- Olet tutustunut kasvilajeihin
 - Kestävyys, menestymisvyöhyke
 - Kasvupaikka vaatimus
 - Korkeus ja leveys täysikokoisena
 - Kukinta-aika, marjominen, väritys
- Vältä heräteostoja!

Kasvit menestyvät parhaiten niille tarkoitetuilla menestymisvyöhykkeillä.

Valitse

- Suomalaista alkuperää olevia, kestäviä kasveja.
- Perinnekasveja ja luonnonkasveja.
- FinE-kasveja.
- Kasvilajeja, joista on saatavana Suomessa kasvatettuja taimia.
- Lajeja, jotka eivät leviä helposti ympäristöön.
 - Jalostettu lajike ei yleensä tee siemeniä.
 - Vältä kasvullisesti, esim. juurivesojen kautta leviäviä lajeja.

Puistosyreeni 'Ainola' FinE I-VI

Maahantuontia rajoitettu!

- Vältä kasvien ja kasvinosien maahantuontia!
- Haitallisten vieraslajien maahantuonti on kielletty.
- EU-maista saa tuoda omaan käyttöön vähäisiä määriä kasveja ja kasvituotteita suoja-aluevaatimukset huomioiden.
- Kaikki EU-maiden ulkopuolelta tuotavat elävät kasvit ja kasvinosat tarvitsevat kasvinterveys-todistuksen tai tuonti on kokonaan kielletty.
- Tuontikiellot ja rajoitukset koskevat myös kasvien tilaamista verkkokaupoista!

<https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/kasvintuotanto/kasvinterveys/>

Tarkista kasvit ja multa!

- Tutki kasvit ja multa ennen niiden antamista muille ja hankkiessasi itse uusia kasveja.
- Tuhoeläimet (etanoiden munat).
- Rikkakasvit, vieraslajit.
- Pidä kasvit karanteenissa ennen istuttamista.
- Kasvien vaihtotapahtumissa on riski levittää myös vieraslajeja.
- Mikäli pihallasi kasvaa tai on kasvanut haitallisia vieraslajeja, älä anna pihalta mitään kasveja muille.

RÖNSYTIARELLA,
maankatekasvi, joka leviää jonkin verran.

Tarkkaile kasveja

- Suurin osa puutarhakasveista on vieraslajeja.
- Ilmaston lämpeneminen aiheuttaa kasvuolosuhteiden paranemista ja sen myötä monet puutarhakasvit saattavat tulevaisuudessa levitä nykyistä helpommin ympäristöön.
- Tarkkaile lajien kasvua ja kehittymistä säännöllisesti. Jos huomaat lajin leviävän kasvupaikaltaan, ryhdy heti toimiin.
 - Estä kasvin leviäminen.
 - Älä lisää kasvia, äläkä jaa sitä muille.
 - Jos kasvin leviäminen lisääntyy, hävitä huolellisesti koko kasvi.

Hoida pihaa vastuullisesti

- Rajaa juuriversoja kasvattavien lajien juuristo kasvupaikalla juurimatolla ja rajaa ryhmät huolellisesti.
- Leikkaa kasviryhmistä nurmikolle leviävät juuriversot säännöllisesti ruohonleikkurilla.
- Kohopenkistä kasvin on vaikeampi levitä juuriston avulla kasviryhmän ulkopuolelle.
- Huomioi, että kasvien siemenet ja juuren palaset kulkeutuvat uusille alueille myös jalkineiden, vaatteiden sekä työvälineiden ja –koneiden mukana.

Estä siemenestä leviäminen

- Leikkaa siemeniä tekevien kasvien kukinto heti kukinnan jälkeen, ennen kuin siemenet kehittyvät. Joskus siemenet kehittyvät vielä katkaistussakin kukkavarressa.
- Jos siemeniä ehtii kehittyä, polta siemenet tai laita pakattuna energiajätteeseen.
- Jos huomaat pieniä siementaimia ryhminä, etkä tunnista kasvia, hävitä taimet. Jätä vain muutama taimi kasvamaan, jos haluat selvittää lajin.
- Kuvassa töyhtöangervo, joka leviää kylvämällä, jos kasvamassa on sekä emi- että hedekasveja.

Älä dumpkaa kasveja!

- Mitään puutarhajätettä ei saa viedä kotipihan ulkopuolelle, metsään tai joutomaille!
- Kasvijätteen käsittelyssä on oltava huolellinen, ettei vahingossa levitä vieraslajeja uusille kasvupaikoille jätteen mukana.
- Ympäristön kannalta on aina paras, jos kotipihan kasvijäte käsitellään lähellä syntypaikkaa, eli omalla tontilla. Samalla arvokkaat ravinteet ja eloperäinen aines kierrätetään omassa pihassa. Jätteen voi kompostoida tai käyttää katteena maan pinnalla kasviryhmissä ja istutuksissa.
- Jos jätteen käsittely ei ole mahdollista tontilla, toimita se asianmukaisesti jätteen keräys- tai käsittelypisteeseen.

Lupiinin siemenet kehittyvät vielä katkaistussakin kukkavarressa.

Haitallisten vieraslajien jätteen käsittely

- Tarkista vieraslajit.fi- sivustolta lajikohtaiset torjuntaohjeet.
- Jos haitallista vieraslajijätettä on paljon, tai olet vähänkin epävarma jätteen käsittelystä, kuljeta jäte huolellisesti suljetuissa jätessäkeissä alueesi vastaanottopisteisiin käsiteltäväksi.
- **Mikäli käsittelet jätteen itse, ole erityisen huolellinen:**
 - Kasvinosat, joista laji ei leviä, voi kompostoida muun puutarhajätteen tavoin.
 - Siemenet voi polttaa hallitusti tai pakata huolellisesti ja laittaa energiajätekeräykseen.
 - Kasvijäte, joka ei sisällä siemeniä kannattaa (esikäsitellä) kuivata tai mädättää ennen kompostointia.
- Kompostoi multa kypsäksi saakka, ja tarkista ennen mullan levittämistä, että siinä ei ole itäviä siemeniä tai eläviä kasvinosia.
- Käytä multa yhdessä paikassa. Mikäli haitallisia lajeja ilmestyy, torju ne heti pois.

Esikäsittele jäte ennen kompostointia

- Kuivaa tai mädätä ennen kompostointia ne kasvinosat, joista kasvi leviää.
 - Juuret, juuren palaset, juurakot, rönsyt ym.
 - Mädätä jäte tiiviisti suljetussa jätessäkissä tai tynnyrissä noin 2 viikkoa, tai
 - levitä jäte muovin päälle ja kuivaa auringossa rutikuiviksi.
- Esikäsitellyn jälkeen voit kompostoida jätteen normaaliin tapaan. Kuivat oksat voit hakettaa ennen kompostointia.
- Älä laita kasvien siemeniä kompostiin, koska lämpötila nousee harvoin kotikompostissa niin korkealle, että siemenet tuhoutuisivat kompostoinnin aikana.

KURTTURUUSU leviää juuren, varrenpalasten ja siemenen avulla. Muistathan, että kuivattaminen ei tuhoa kasvin siemeniä.

Kokoa komposti kerroksittain

- Varaa puutarhajätteelle hyvä ja tilava kompostori.
- Huolehdi, että kompostissa on sopivasti **kosteutta, ilmaa ja ravinteita** kompostoitumisen onnistumiseksi.
- Mädetetty kasvijäte on märkää, laita se ohuina kerroksina kompostiin ja käytä kuivaa seosainetta kerrosten välissä. Hyviä seosaineita ovat mm. oksahake, kuiva haravointi- tai kasvijäte ja valmiit kompostikuivikkeet.
- Kuivattu kasvijäte vaatii kosteutta kompostoituakseen. Kokoa se kerroksittain tuoreen kasvijätteen kanssa ja kastele jo kokoamisvaiheessa.
- Jos kompostin lämpötila ei nouse, vaikka kosteus on sopivaa, lisää typpipitoisia aineksia, kuten lantarakeita tai kompostiherätettä.

Hoida kompostia huolella

- Sekoita, käännä ja tarkkaile kompostia. Lisää tarvittaessa vettä, kuiviketta ja ravinteita. Älä kuitenkaan sekoita kuumaa kompostia.
- Jos huomaat itäneitä siemeniä tai kasvuun lähteneitä kasvin osia tuhoa ne.
- Kompostoi kasvijätettä vähintään vuoden ajan.
- Käytä valmis multaerä tietyssä pihan kohdassa, älä levitä sitä moneen paikkaan.
- Seuraa, onko eläviä siemeniä tai kasvin osia säilynyt kompostoinnin aikana, ja torju heti pois niistä kehittyvät taimet.

Kasvivalinnat

- Suosi:
 - Luonnonkasveja
 - Perinnekasveja
<https://www.martat.fi/marttakoulu/puutarha/koristekasvit/perinneperennat/>
 - Kotimaisia kasveja
<https://www.suomalainentaimi.fi/>
 - FinE -kasveja
<https://www.taimistoviljelijat.fi/>
- Vältä / torju:
 - Haitallisia vieraslajeja <https://vieraslajit.fi/>

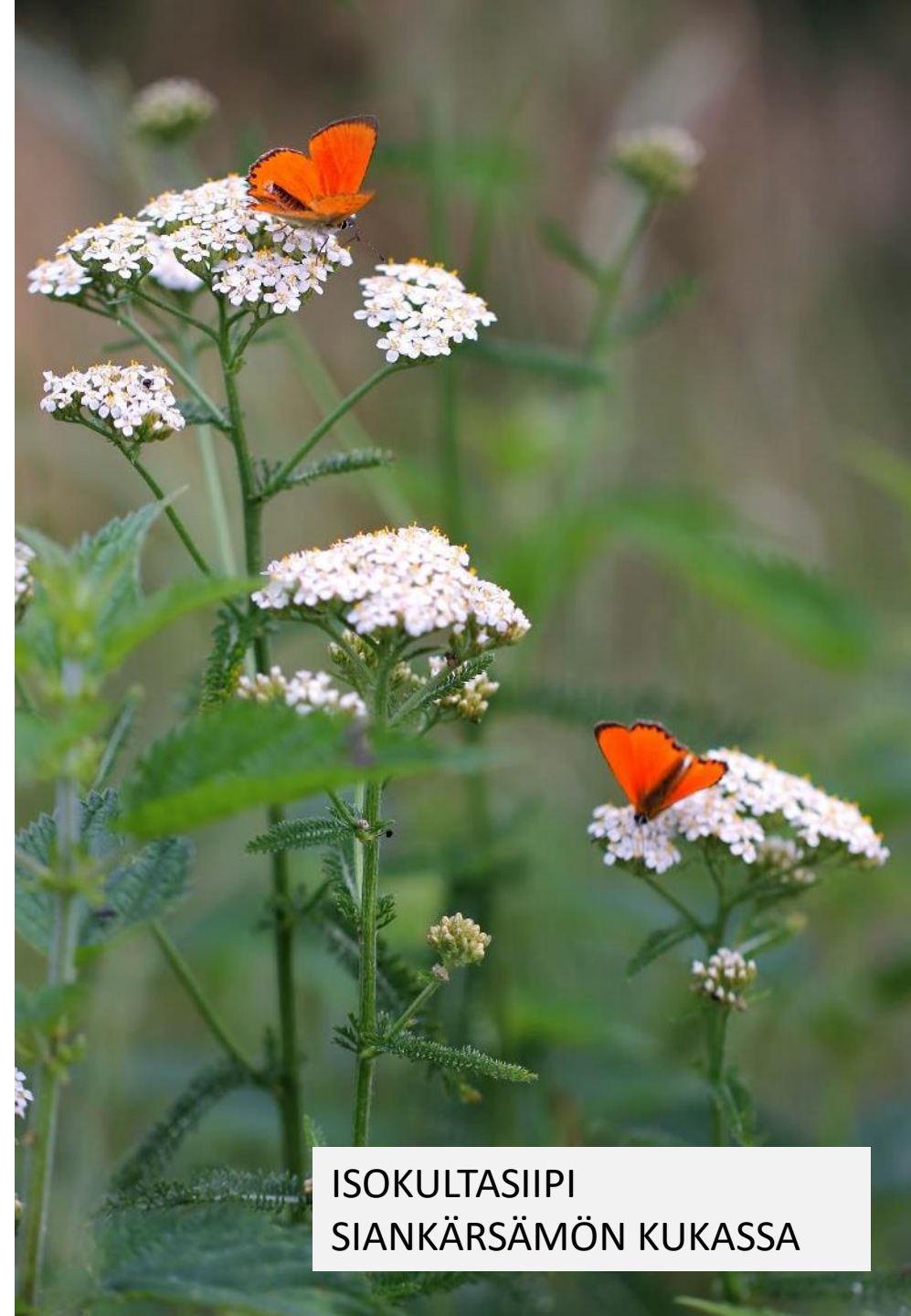
Luonnonkasvit

- Luonnonkasvit ilmestyvät pihan tyhjille kohdille. Niitä on helppo kasvattaa ja hoitaa.
- Siemeniä voi kerätä omaan käyttöön luonnonkasveista, joita ei ole rauhoitettu.
- Kasvien siirtoon luonnosta tarvitaan maanomistajan lupa.
- Luonnonkasvit sopivat niityille, kedolle, nurmikolle sekä koristekasvein lomaan.
- Monet luonnonkasvit ovat myös herkullisia luonnonyrtejä.

Luonnonkasveja kotipihaan

- kurjenpolvet
- kellokasvit
- rantatädyke
- päivänkakkara
- kangasajuruoho
- ahomansikka
- ketoneilikka
- ketohanhikki
- pihasaunio
- piharatamo
- nokkonen
- keto-orvokki
- Siankärsämö
- ojakellukka
- ruusuruoho

ISOKULTASIPI
SIANKÄRSÄMÖN KUKASSA

Kukkakedot ja niityt

- Pihan kuivalle paikalle voi perustaa kukkakedon ja kostealle paikalle rehevän niityn.
- Helppohoitoisia ja tarjoavat elinympäristön perhosille ja muille ötököille.
- Perusta kylvämällä, niittymatolla tai istuttamalla.
- Niityn kasvilajit valitaan kasvupaikan mukaan.
 - Kuivalle kedolle: harakankello, ahdekaunokki ja ruusuruoho.
 - Kostealle niitylle rantakukka, ojakärsämö ja kyläkellukka.

KOTIKATAJA

KOTIPIHLAJA

Istuta pihaan puita

Kotipihlaja, koivut

Havupuut (mänty, kuusi, kataja)

Hedelmäpuut

LOIMAANKOIVU

MUSTILANHORTENSIA
"Mustila" FinE

Rajaa pihalle alueita kestävillä
pensaille ja pienillä puilla.

Suosi FinE -kasveja

Hortensiat, kuusamat,
Heidet, pajut, alppiruusut,
Jasmikkeet, syreenit.

PIHASYREENI

HOVIJASMIKE
"Tuomas" FinE

MORSIONRUUSU
"Juhannusmorsian" FinE

PENSASHANHIKKI

KAARISYREENI "Veera" FinE

Marjakasveja

- Punaherukka 'Katri' FinE
- Mustaherukka 'Mortti' FinE
- Viherherukka 'Vertti' FinE
- Pensasmustikat 'Aino' ja 'Alvar'
- Tyrni 'Terhi' FinE, 'Tytti' FinE ja 'Tarmo' FinE
- Vadelma 'Maurin makea' FinE
- Mansikka 'Bounty' FinE
- Karviainen 'Lepaan punainen'
- Marjasinikuusama l. hunajamarja

SÄRKYNYT SYDÄN

TIIKERILILJA

Väritä pihaasi **perinneperennoilla**.
Kasvualustan syvyys 30 cm.

LEIMUKUKAT

LEHTOAKILEIJA

POHJANRUUSUJUURI

UKONHATTU

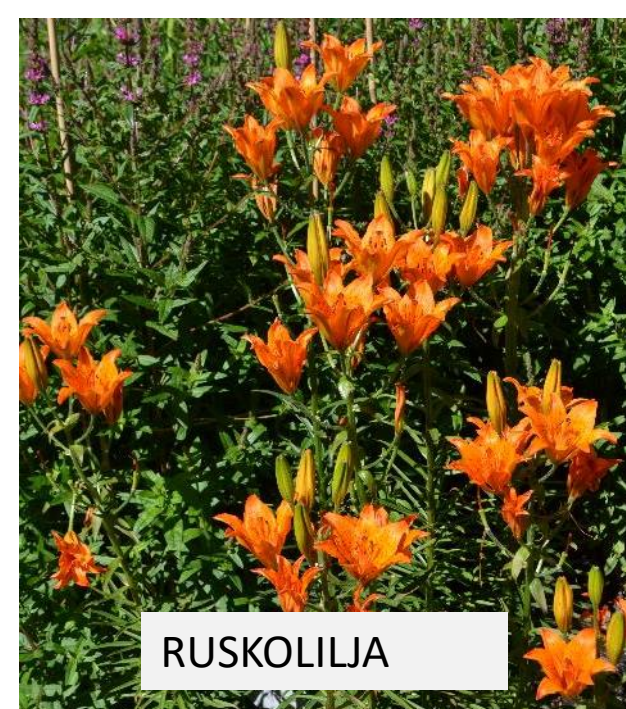
KEVÄTVUOHENJUURI

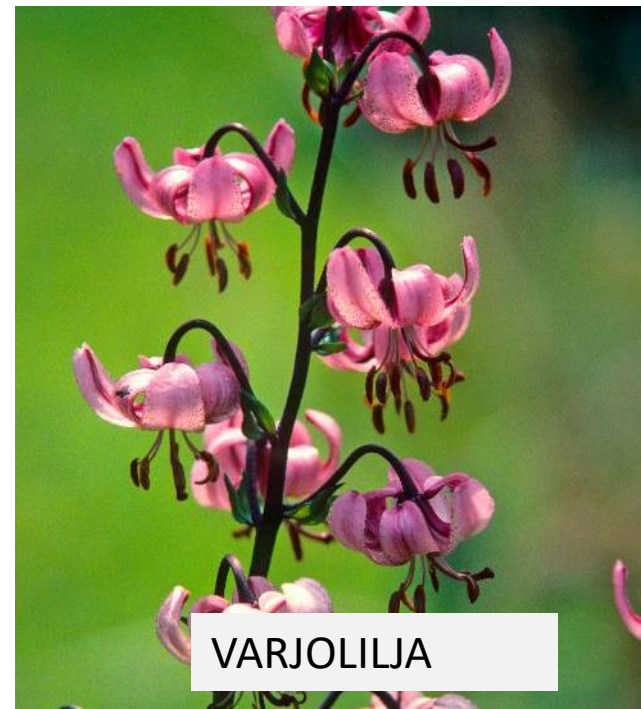
HARJANEILIKKA

JALOPÄHKÄMÖ

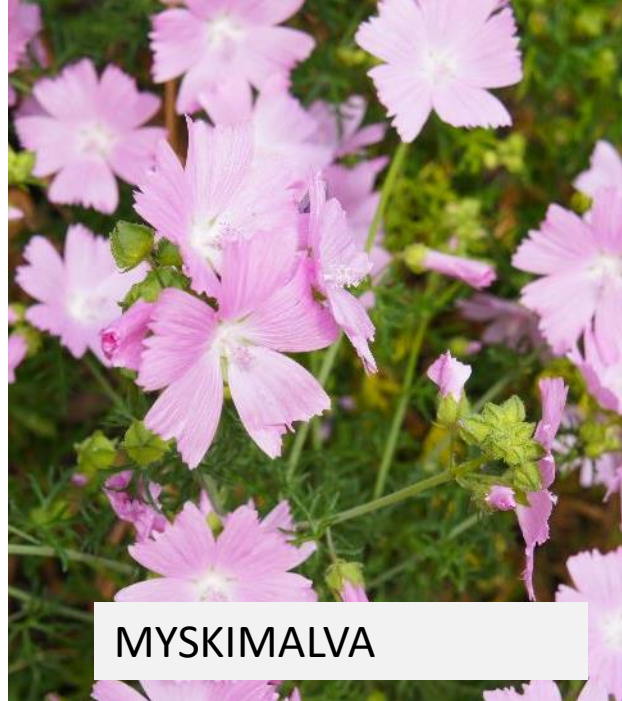
RUSKOLILJA

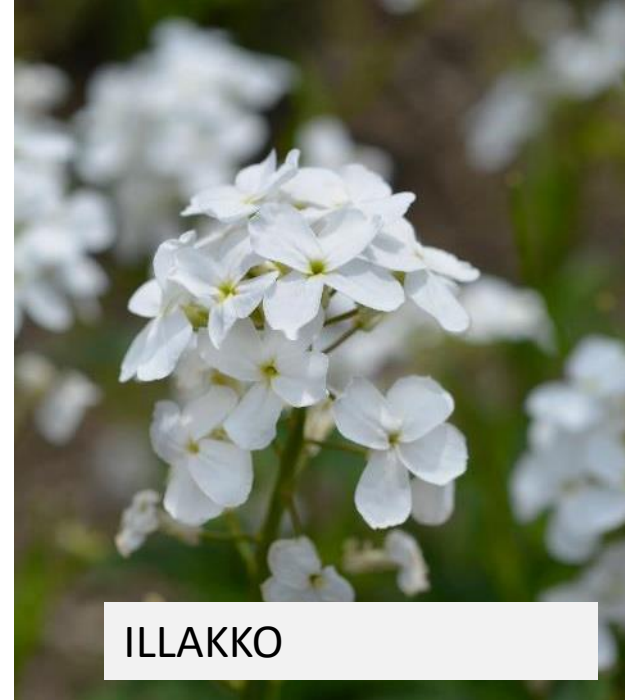
VARJOLILJA

LEHTOSINILATVA

MYSKIMALVA

ILLAKKO

ROHTOSUOPAYRTTI

PALAVARAKKAUS

KULTAPALLO

KIINANPIONI

JALORITARINKANNUS

www.sll.fi/viekas

www.martat.fi/viekas/

www.martat.fi/vieraslajit/

www.martat.fi/puutarha/

***VieKas LIFE-hanke** on saanut rahoitusta Euroopan unionin LIFE -ohjelmasta, jonka avulla tuetaan ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeita ja sitä kautta EU:n ympäristöpolitiikan toimeenpanoa. Tämän julkaisun sisältö heijastelee sen tekijöiden näkemyksiä, eikä Euroopan komissio tai EASME ole vastuussa aineiston sisältämien tietojen käytöstä. (Finvasive LIFE, LIFE17 NAT/FI/000528)*